

CRONICA DESCOPERILOR MONETARE DIN JUDEȚUL TULCEA (XI). SECOLELE IX-XIII

Gheorghe MĂNUCU-ADAMEȘTEANU*

Keywords: XIIIth century, Isaccea-Noviodunum-Vicina, billon aspron trachy, Latin imitation, Bulgarian imitation.

Cuvinte cheie: secolul XIII, Isaccea-Noviodunum-Vicina, stamena depreciate, imitații latine, imitații bulgare.

Abstract: To complete our previous publications of middle Byzantine period coins, we bring out here a group of 212 billon aspra trachea. Found on the Danube riverbank, in the area of the fortified settlement from Isaccea – "Pontonul Vechi", the pieces have been recovered by the author between 1990-2005 and were donated to the Museum of Archaeology in Tulcea. The coins were issued during the first half of the XIIIth century (ca. 1195-1261).

Rezumat: Continuând publicarea monedelor din perioada medie bizantină, cronica noastră prezintă un lot format din 212 stamena depreciate. Descoperite pe malul Dunării, în zona așezării fortificate de la "Pontonul Vechi", piesele au fost recuperate de autor în perioada 1990-2005 și donate Muzeului de Arheologie din Tulcea. Monedele au fost emise în prima jumătate a secolului al XIII-lea (cca. 1195-1261).

Numărul foarte mare de monede din perioada medie bizantină descoperit în așezarea urbană fortificată de la "Pontonul Vechi", a reprezentat unul dintre argumentele localizării Vicinei la Isaccea-Noviodunum.

Deoarece există unele observații justificate care atrag atenția că majoritatea monedelor publicate provin din secolele X-XII, deci dintr-o perioadă anterioară epocii de înflorire pe care a cunoscut-o orașul Vicina, din numărul anterior al acestei cronici am început să prezentăm și monede din secolul al XIII-lea, respectiv un lot format din 250 de piese¹.

Descoperite pe malul Dunării, în zona așezării fortificate de la "Pontonul

* Gheorghe Mănuclu-Adameșteanu: Muzeul Municipiului București, B-dul I.C. Brătianu nr. 2, București, 030174; e-mail: manad_@yahoo.com.

¹ MĂNUCU-ADAMEȘTEANU 2012, p. 637-658.

Vechi”, piesele prezentate în cronică de față fac parte dintr-un lot mai mare recuperat de autor în perioada în care a participat la săpăturile arheologice din acest punct (1990-2005). După prelucrare monedele au fost donate Muzeului de Arheologie din Tulcea.

Din acest punct de vedere componența grupului nu este sugestivă, în acest moment fiind posibilă doar o scurtă trecere în revistă a emisiunilor și tipurilor existente. Doar după publicarea întregului lot de monede din secolele XIII-XIV, se va putea face o analiză a descoperirilor monetare din această perioadă.

Seria este deschisă de emisiunile imitative atribuite statului vlaho-bulgar al Asenizilor, bătute la sfârșitul secolului al XII-lea și începutul secolului al XIII-lea (cca. 1195 – 1215). Dintre cele trei tipuri identificate, avem 15 exemplare, toate din tipul C (cca. 1202 – cca. 1215 ?). Așa cum s-a putut observa și pe descoperirile anterioare, acest tip predomină în cadrul grupului, A și B fiind foarte puțin prezente printre descoperirile de la Isaccea-Noviodunum-Vicina.

Ca o observație care trebuie confirmată, constatăm că două dintre aceste piese (catalog nr. 7-8) au fost tăiate ulterior.

Din seria foarte lungă a emisiunilor constantinopolitane cu modul mare (tip A – W), de billon depreciat, remarcăm prezența, cu prioritate a anumitor tipuri: tip C (1 ex.), tip D (8 ex.), tip H (1 ex.), tip N (23 ex.), tip O (5 ex.), tip P (9 ex.), tip R (11 ex.), tip S (2 ex.), tip T (10 ex.).

O categorie aparte o formează cele 16 exemplare, cu modul mare, tăiate, care nu au putut fi identificate și care, în general erau considerate tip D – U. Prezența printre monedele tăiate a unor piese aparținând și altor emisiuni, ne-a determinat să nu le mai atribuim tipurilor D – U.

Atelierul de la Thessalonica este reprezentat doar de câteva piese (6 ex.), aparținând celor trei tipuri cunoscute: tip A (1 ex.), tip B (3 ex.), tip C (3 ex.).

Emisiunile constantinopolitane cu modul mic (tip A – H), de billon depreciat, sunt reprezentate, cu prioritate, de tipul A (69 ex.), urmate, la mare distanță de tipul B (10 ex.), tipul C (1 ex.), tipul D (2 ex.), tipul E (3 ex.), tipul F (14 ex.) și G (3 ex.).

Prin publicarea celor 212 piese, numărul cumulativ al monedelor publicate de la Isaccea însumează 644 de exemplare², față de numai 96 cunoscute la Troesmis³ și 31 la Nufăru⁴, cifre care scot în evidență, și pentru prima jumătate a secolului al XIII-lea, importanța așezării de la Isaccea-Noviodunum-Vicina în comparație cu celelalte centre de pe teritoriul românesc al Dobrogei.

² MĂNUCU-ADAMEȘTEANU 2012, p. 642, cu bibliografia pentru descoperirile anterioare.

³ MĂNUCU-ADAMEȘTEANU 2010, p. 253, tabelul 4.

⁴ MĂNUCU-ADAMEȘTEANU 2010, p. 116, tabelul XIII.

CATALOG⁵

EMISIUNI IMITATIVE DIN PERIOADA STATULUI VLAHO-BULGAR
AL ASENIZILOR (cca. 1195-cca. 1215).

Aspron trachy de billon depreciat

Tip C (cca. 1202 – cca. 1215 ?)

DOC IV/1, pp. 441-443, pl. XXVI/B.3.

1. Bill, 1,77 g. 17,36 x 18,66 mm. ICEM – inv. 61157.
2. Bill, 1,55 g. 24,49 x 24,92 mm. Perforată lateral. ICEM – inv. 61158.
3. Bill, 1,42 g. 21,80 x 17,80 mm. ICEM – inv. 61160.
4. Bill, 1,40 g. 18,02 x 23,29 mm. ICEM – inv. 61161.
5. Bill, 1,26 g. 20,59 x 17,94 mm. ICEM – inv. 61162.
6. Bill, 1,26 g. 19,31 x 20,41 mm. ICEM – inv. 61230.
7. Bill, 1,12 g. 17,86 x 24,88 mm. T – cca ½ ICEM – inv. 61163.
8. Bill, 0,96 g. 20,57 x 16,11 mm. T – cca ½ ICEM – inv. 61164.
9. Bill, 0,91 g. 16,60 x 15,34 mm. ICEM – inv. 61165.
Docev 1992 (I)
10. Bill, 2,51 g. 24,25 x 24,56 mm. ICEM – inv. 61152.
11. Bill, 2,06 g. 18,79 x 18,68 mm. ICEM – inv. 61154.
Docev 1992 (II)
12. Bill, 1,73 g. 20,65 x 19,56 mm. ICEM – inv. 61156.
Docev 1992 (III)
13. Bill, 1,49 g. 20,49 x 20,66 mm. ICEM – inv. 61159.
Docev 1992 (IV)
14. Bill, 2,06 g. 20,64 x 19,42 mm. ICEM – 61153.
15. Bill, 1,51 g. 25,66 x 22,85 mm. Ruptă – cca ½. Nr. col. 189.

IMPERIUL LATIN DE CONSTANTINOPOL

Aspron trachy de billon depreciat

Imitații cu modul mare

Constantinopol

Tip C (1204 - 1261)

DOC, IV/2, p. 675, pl. XLIX/B.3.

16. Bill, 0,69 g. 15,27 x 14,86 mm. T – cca ½, cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61229.

Tip D (1204 - 1261)

DOC, IV/2, pp. 675 - 676, pl. XLIX/B.4.

⁵ Lista cataloagelor folosite: DOC IV/1 - Alfred Bellinger and Philip Grierson, *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection*, volume IV, Part 1, Michael F. Hendy, *Alexius I to Michael VIII (1081-1261)*, Washington, 1999; Docev 1992 - Konstantin Docev, *Moneti i paricino obrășenie v Tărnovo XII-XIV vekov*, Veliko Tărnovo.

17. Bill, 2,40 g. 15,68 x 19,70 mm. Cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61258.
18. Bill, 1,37 g. 21,65 x 21,07 mm. ICEM – inv. 61259.
19. Bill, 1,07 g. 18,27 x 15,41 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61260.
20. Bill, 0,96 g. 12,15 x 15,89 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61261.
21. Bill, 0,77 g. 14,45 x 14,26 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM-inv. 61149.
22. Bill, 0,66 g. 14,90 x 13,04 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61262.
23. Bill, 0,59 g. 10,74 x 13,02 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61263.
24. Bill, 0,57 g. 14,08 x 12,11 mm. T - cca $\frac{1}{2}$, cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61233.

Tip H (1204 - 1261)

DOC IV/2, p. 678, pl. L/B.8.

25. Bill, 0,48 g. 12,87 x 17,15 mm. T - cca $\frac{1}{4}$. ICEM - inv. 61148.

Tip N (1204 - 1261)

DOC IV/2, pp. 680-681, pl. L/B.14.

26. Bill, 1,04 g. 13,20 x 13,04 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61264.
27. Bill, 0,91 g. 17,29 x 10,90 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61265.
28. Bill, 0,90 g. 16,57 x 10,53 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61266.
29. Bill, 0,89 g. 15,14 x 15,21 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61267.
30. Bill, 0,86 g. 15,63 x 12,39 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61268.
31. Bill, 0,86 g. 11,27 x 14,92 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61269.
32. Bill, 0,84 g. 13,03 x 12,83 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61270.
33. Bill, 0,82 g. 12,79 x 11,92 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61271.
34. Bill, 0,78 g. 15,99 x 15,39 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61272.
35. Bill, 0,77 g. 15,80 x 9,53 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61273.
36. Bill, 0,76 g. 12,85 x 15,59 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61274.
37. Bill, 0,74 g. 15,12 x 14,00 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61275.

38. Bill, 0,72 g. 13,26 x 17,07 mm. T – cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61151.
39. Bill, 0,72 g. 17,08 x 9,20 mm. T – total (dreptunghiulară). ICEM – inv. 61276.
40. Bill, 0,70 g. 12,86 x 13,79 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61277.
41. Bill, 0,68 g. 13,90 x 12,94 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61278.
42. Bill, 0,67 g. 18,07 x 10,44 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61279.
43. Bill, 0,64 g. 13,52 x 15,74 mm. T – cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61145.
44. Bill, 0,61 g. 16,44 x 10,17 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, cu margini tăiate. ICEM – inv. 61280.
45. Bill, 0,56 g. 14,10 x 11,95 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, cu margini tăiate. ICEM – inv. 61281.
46. Bill, 0,53 g. 16,15 x 12,09 mm. T – cca $\frac{1}{4}$. Nr. col. 199.
47. Bill, 0,52 g. 13,37 x 10,58 mm. T - cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61282.
48. Bill, 0,36 g. 12,90 x 13,24 mm. T – cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61150.

Tip O (1204 - 1261)

DOC IV/2, pp. 681-683, pl. L/B.15.5, 15.7, 15.14.

49. Bill, 1,70 g. 15,52 x 19,75 mm. Cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61283.
50. Bill, 1,42 g. 17,29 x 17,63 mm. Cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61284.
51. Bill, 1,28 g. 17,07 x 17,86 mm. Cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61285.
52. Bill, 0,70 g. 16,94 x 11,60 mm. T – cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61286.
53. Bill, 0,52 g. 8,83 x 15,90 mm. T – total (dreptunghiular). Nr. col. 225.

Tip P (1204 - 1261)

DOC IV/2, pp. 683-684, pl. L/B.16.

54. Bill, 1,94 g. 14,91 x 19,85 mm. Cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61287.
55. Bill, 1,42 g. 21,18 x 21,62 mm. ICEM – inv. 61288.
56. Bill, 1,31 g. 17,18 x 16,12 mm. Cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61289.
57. Bill, 0,79 g. 9,92 x 13,20 mm. T – cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61290.
58. Bill, 0,72 g. 12,61 x 12,57 mm. T – cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61291.
59. Bill, 0,64 g. 13,82 x 12,63 mm. T – cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61292.
60. Bill, 0,54 g. 15,14 x 11,47 mm. T – cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61293.

61. Bill, 0,54 g. 16,30 x 9,73 mm. T – total (rectangular). Nr. col. 226.
 62. Bill, 0,40 g. 14,87 x 11,06 mm. T – cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61294.

Tip R (1204 - 1261)

DOC IV/2, p. 685, pl. LI/B.18.

63. Bill, 1,80 g. 22,25 x 18,72 mm. ICEM – inv. 61295.
 64. Bill, 1,70 g. 15,13 x 14,68 mm. Cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61296.
 65. Bill, 0,98 g. 16,38 x 16,14 mm. T – cca $\frac{1}{2}$, cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61297.
 66. Bill, 0,90 g. 16,02 x 12,68 mm. T – cca $\frac{1}{2}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61298.
 67. Bill, 0,70 g. 11,61 x 10,98 mm. T – cca $\frac{1}{4}$, cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61299.
 68. Bill, 0,68 g. 15,04 x 12,61 mm. T – cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61300.
 69. Bill, 0,67 g. 13,38 x 15,86 mm. T – cca $\frac{1}{4}$, cu marginile tăiate. Nr. col. 227.
 70. Bill, 0,62 g. 14,72 x 11,52 mm. T – cca $\frac{1}{4}$, cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61301.
 71. Bill, 0,57 g. 14,32 x 14,52 mm. T – cca $\frac{1}{4}$, cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61302.
 72. Bill, 0,57 g. 14,15 x 15,71 mm. T – cca $\frac{1}{4}$, cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61303.
 73. Bill, 0,50 g. 7,46 x 7,96 g. T – total. ICEM – inv. 61304.

Tip S (1204 - 1261)

DOC IV/2, p. 686, pl. LI/B.19.

74. Bill, 0,61 g. 15,55 x 12,12 mm. T – cca $\frac{1}{4}$, fără margini tăiate. ICEM – inv. 61305.
 75. Bill, 0,33 g. 7,89 x 9,96 g. Tăiată total. ICEM – inv. 61146.

Tip T (1204 - 1261)

DOC IV/2, pp. 686 - 687, pl. LI/B.20.

76. Bill, 0,54 g. 13,56 x 7,76 mm. T – total (dreptunghiular). ICEM – inv. 61306.
 77. Bill, 0,53 g. 9,60 x 9,47 mm. T - total (pătrat). ICEM – inv. 61147.
 78. Bill, 0,52 g. 9,28 x 9,72 mm. T - total (pătrat). ICEM – inv. 61307.
 79. Bill, 0,51 g. 9,55 x 9,77 mm. T - total (pătrat). ICEM – inv. 61308.
 80. Bill, 0,51 g. 9,79 x 10,44 mm. T – total (triunghiular). Nr. col. 193.
 81. Bill, 0,46 g. 11,45 x 10,07 mm. T – total (rectangular). Nr. col. 196.
 82. Bill, 0,40 g. 6,75 x 11,90 mm. T – total (rectangular). Nr. col. 228.
 83. Bill, 0,26 g. 10,04 x 9,52 mm. T – total (neregulat). Nr. col. 194.
 84. Bill, 0,26 g. 9,49 x 7,27 mm. T – total (neregulat). Nr. col. 195.
 85. Bill, 0,18 g. 5,87 x 6,80 mm. T – total (rectangular). Nr. col. 229.

Emitent necunoscut

Piese cu modul mare

Tip necunoscut.

86. Bill, 0,71 g. 11,56 x 17,64 mm. T – cca $\frac{1}{4}$. Nr. col. 185
87. Bill, 0,66 g. 12,16 x 12,87 mm. T – total (neregulat). Nr. col. 181⁶.
88. Bill, 0,66 g. 13,53 x 11,63 mm. T – total (triunghiular). Nr. col. 186.
89. Bill, 0,65 g. 10,04 x 8,63 mm. T – total (rectangular). Nr. col. 188.
90. Bill, 0,63 g. 12,10 x 13,28 mm. T – total (neregulat). Nr. col. 183.
91. Bill, 0,55 g. 14,45 x 11,40 mm. Cu marginile tăiate. Nr. col. 197.
92. Bill, 0,53 g. 9,94 x 11,83 mm. T – total (triunghiular). Nr. col. 184.
93. Bill, 0,53 g. 7,03 x 9,14 mm. T – total (pătrat). Nr. col. 190.
94. Bill, 0,52 g. 12,79 x 11,15 mm. T – total (neregulat). Nr. col. 187.
95. Bill, 0,50 g. 12,62 x 11,78 mm. T – total (neregulat). Nr. col. 191.
96. Bill, 0,39 g. 13,28 x 12,07 mm. T – total (neregulat). Nr. col. 198.
97. Bill, 0,37 g. 15,29 x 11,91 mm. T – cca $\frac{1}{4}$. Nr. col. 200.
98. Bill, 0,33 g. 9,26 x 9,85 mm. T – total (rectangular). Nr. col. 202.
99. Bill, 0,32 g. 9,32 x 8,73 mm. T – total (pătrat). Nr. col. 201.
100. Bill, 0,20 g. 8,46 x 8,31 mm. T – total (triunghiular). Nr. col. 203.
101. Bill, 0,14 g. 8,70 x 8,77 mm. T – total (pătrat). Nr. col. 182.

THESSALONICA.

Tip A (1204 - 1224)

DOC, IV/2, p. 690, pl. LII/B.24.

102. Bill, 0,80 g. 17,34 x 16,13 mm. Cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61166.

Tip B (1204 - 1224)

DOC, IV/2, p. 691, pl. LII/B.25.

103. Bill, 1,38 g. 18,07 x 21,66 mm. ICEM – inv. 61236.
104. Bill, 1,03 g. 19,74 x 19,98 mm. ICEM – inv. 61235.
105. Bill, 0,38 g. 14,25 x 14,19 mm. Cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61167.

Tip C (1204 - 1224)

DOC, IV/2, p. 692, pl. LII/B.26.

106. Bill, 0,85 g. 20,22 x 17,02 mm. Cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61168.
107. Bill, 0,82 g. 20,12 x 15,80 mm. Cu marginile tăiate. ICEM – inv. 61169.

IMPERIUL LATIN DE CONSTANTINOPOL

Aspron trachy de billon depreciat

Imitații cu modul mic

Constantinopol

Tip A (1204 - ?)

⁶ Piesele prost păstrate au primit număr de colecție.

DOC, IV/2, p. 694-696, 30.1-30.22, pl. LII/30.

108. Bill, 2,14 g. 25,41 x 23,09 mm. Rv – *pendilia* se termină cu o globulă. Pe guler are trei puncte. Punctul, încadrat de un semicerc, este amplasat pe mijlocul costumului. ICEM – inv. 61173.
109. Bill, 1,91 g. 17,01 x 15,53 mm. Nr. col. 211.
110. Bill, 1,84 g. 18,83 x 20,51 mm. Nr. col. 212.
111. Bill, 1,71 g. 19,18 x 19,01 mm. Rv – *pendilia* se termină cu o globulă. Pe guler are trei puncte. Punctul, încadrat de un semicerc, este amplasat pe mijlocul costumului. ICEM – inv. 61184.
112. Bill, 1,70 g. 16,38 x 16,98 mm. ICEM – inv. 61189.
113. Bill, 1,64 g. 20,43 x 19,35 mm. ICEM – inv. 61198.
114. Bill, 1,54 g. 15,91 x 18,06 mm. Rv – *pendilia* se termină cu o globulă. Pe guler are șase puncte. ICEM – inv. 61199.
115. Bill, 1,47 g. 14,01 x 18,32 mm. ICEM – inv. 61201.
116. Bill, 1,47 g. 16,32 x 24,31 mm. ICEM – inv. 61208.
117. Bill, 1,45 g. 17,37 x 18,32 mm. ICEM – inv. 61200.
118. Bill, 1,45 g. 12,80 x 17,36 mm. Rv – *pendilia* se termină cu o globulă. Pe guler are cinci puncte. ICEM – inv. 61214.
119. Bill, 1,45 g. 16,11 x 17,96 mm. Nr. col. 213.
120. Bill, 1,40 g. 15,87 x 22,68 mm. Rv – *pendilia* se termină cu o globulă. Pe guler are trei puncte. ICEM – inv. 61174.
121. Bill, 1,36 g. 15,85 x 11,78 mm. ICEM – inv. 61170.
122. Bill, 1,36 g. 16,51 x 17,15 mm. ICEM – inv. 61175.
123. Bill, 1,36 g. 19,05 x 20,50 mm. Rv – *pendilia* se termină cu două globule. Punctul, încadrat de un semicerc, este amplasat pe mijlocul costumului. ICEM – inv. 61176.
124. Bill, 1,36 g. 12,35 x 19,35 mm. ICEM – inv. 61177.
125. Bill, 1,36 g. 18,02 x 20,98 mm. Rv – *pendilia* se termină cu o globulă. Pe guler are trei puncte. ICEM – inv. 61178.
126. Bill, 1,35 g. 17,30 x 17,92 mm. ICEM – inv. 61179.
127. Bill, 1,33 g. 19,96 x 20,67 mm. Rv – *pendilia* se termină cu o globulă. Pe guler are trei puncte. ICEM – inv. 61180.
128. Bill, 1,32 g. 15,92 x 17,86 mm. ICEM – inv. 61243.
129. Bill, 1,32 g. 16,56 x 18,32 mm. ICEM – inv. 61195.
130. Bill, 1,32 g. 18,48 x 22,55 mm. ICEM – inv. 61194.
131. Bill, 1,32 g. 16,18 x 19,29 mm. Rv – *pendilia* se termină cu o globulă. Pe guler are șase puncte. ICEM – inv. 61193.
132. Bill, 1,32 g. 20,81 x 17,51 mm. ICEM – inv. 61192.
133. Bill, 1,31 g. 17,89 x 15,70 mm. ICEM – inv. 61172.
134. Bill, 1,28 g. 21,75 x 20,71 mm. Rv – *pendilia* se termină cu o globulă. Pe guler are trei puncte. Punctul, încadrat de un semicerc, este amplasat pe mijlocul costumului. ICEM – inv. 61187.
135. Bill, 1,27 g. 13,97 x 11,46 mm. ICEM – inv. 61251.
136. Bill, 1,27 g. 18,42 x 14,73 mm. Nr. col. 206.
137. Bill, 1,23 g. 16,03 x 17,48 mm. ICEM – inv. 61190.

138. Bill, 1,21 g. 18,57 x 20,68 mm. ICEM – inv. 61188.
139. Bill, 1,21 g. 18,92 x 18,09 mm. Rv – *pendilia* se termină cu o globulă. Pe guler are șase puncte. ICEM – inv. 61186.
140. Bill, 1,21 g. 16,53 x 16,12 mm. ICEM – inv. 61191.
141. Bill, 1,20 g. 16,46 x 15,54 mm. Nr. col. 192.
142. Bill, 1,10 g. 17,37 x 16,61 mm. ICEM – inv. 61185.
143. Bill, 1,07 g. 15,17 x 16,22 mm. T – ½. ICEM – inv. 61245.
144. Bill, 1,04 g. 13,01 x 15,56 mm. ICEM – inv. 61182.
145. Bill, 1,04 g. 17,26 x 19,25 mm. ICEM – inv. 61181.
146. Bill, 1,03 g. 9,35 x 15,04 mm. Nr. col. 205.
147. Bill, 0,98 g. 13,24 x 18,29 mm. Rv – *pendilia* se termină cu o globulă. Pe guler are trei puncte. ICEM – inv. 61196.
148. Bill, 0,97 g. 13,68 x 17,87 mm. ICEM – inv. 61202.
149. Bill, 0,94 g. 16,11 x 16,25 mm. Rv – *pendilia* se termină cu o globulă. Pe guler are opt puncte. ICEM – inv. 61197.
150. Bill, 0,92 g. 12,57 x 19,39 mm. ICEM – inv. 61203.
151. Bill, 0,92 g. 17,75 x 16,64 mm. ICEM – inv. 61204.
152. Bill, 0,91 g. 18,91 x 15,78 mm. ICEM – inv. 61207.
153. Bill, 0,91 g. 17,03 x 15,87 mm. Rv – *pendilia* se termină cu o globulă. Pe guler are șase puncte. ICEM – inv. 61205.
154. Bill, 0,90 g. 15,75 x 16,57 mm. Nr. col. 219.
155. Bill, 0,89 g. 17,69 x 16,75 mm. Rv – punctul este amplasat pe mijlocul costumului. ICEM – inv. 61171.
156. Bill, 0,85 g. 19,23 x 15,35 mm. ICEM – inv. 61206.
157. Bill, 0,85 g. 14,20 x 21,45 mm. Nr. col. 207.
158. Bill, 0,84 g. 15,89 x 12,79 mm. Nr. col. 208.
159. Bill, 0,82 g. 20,34 x 15,63 mm. ICEM – inv. 61209.
160. Bill, 0,78 g. 12,60 x 16,90 mm. Nr. col. 210.
161. Bill, 0,77 g. 18,10 x 16,40 mm. ICEM – inv. 61212.
162. Bill, 0,77 g. 20,23 x 14,33 mm. Nr. col. 214.
163. Bill, 0,75 g. 12,22 x 14,15 mm. ICEM – inv. 61215.
164. Bill, 0,75 g. 19,07 x 16,89 mm. Nr. col. 215.
165. Bill, 0,72 g. 16,45 x 16,61 mm. Rv – *pendilia* se termină cu o globulă. Punctul, încadrat de un semicerc, este amplasat pe mijlocul costumului. ICEM – inv. 61216.
166. Bill, 0,71 g. 14,31 x 17,49 mm. Rv – *pendilia* se termină cu o globulă. Pe guler are șase puncte. Punctul este amplasat pe mijlocul costumului. ICEM – inv. 61217.
167. Bill, 0,70 g. 13,59 x 14,06 mm. ICEM – inv. 61218.
168. Bill, 0,70 g. 18,21 x 21,51 mm. Nr. col. 216.
169. Bill, 0,66 g. 17,55 x 15,31 mm. ICEM – inv. 61220.
170. Bill, 0,63 g. 13,74 x 15,17 mm. Nr. col. 218.
171. Bill, 0,62 g. 19,42 x 17,81 mm. ICEM – inv. 61219.
172. Bill, 0,55 g. 13,37 x 14,96 mm. Nr. col. 217.
173. Bill, 0,53 g. 17,20 x 17,82 mm. Rv – *pendilia* se termină cu o globulă. Pe guler are opt puncte. Punctul, încadrat de un semicerc, este amplasat pe

mijlocul costumului. ICEM – inv. 61120.

174. Bill, 0,50 g. 16,07 x 15,40 mm. Nr. col. 204.
175. Bill, 0,32 g. 11,14 x 15,84 mm. Nr. col. 209.
176. Bill, 0,17 g. 19,37 x 11,76 mm. ICEM – inv. 61213.

Tip B (1204 - ?)

DOC, IV/2, p. 696, pl. LIII/B.31.2, B.31.4.

177. Bill, 1,21 g. 14,95 x 16,63 mm. Nr. col. 221.
178. Bill, 1,09 g. 18,71 x 20,53 mm. ICEM – inv. 61183.
179. Bill, 1,07 g. 19,21 x 14,90 mm. ICEM – inv. 61228.
180. Bill, 0,89 g. 14,93 x 18,35 mm. ICEM – inv. 61221.
181. Bill, 0,85 g. 18,46 x 18,01 mm. ICEM – inv. 61222.
182. Bill, 0,83 g. 14,95 x 15,83 mm. Nr. col. 220.
183. Bill, 0,79 g. 17,28 x 17,10 mm. ICEM – inv. 61225.
184. Bill, 0,72 g. 14,11 x 12,82 mm. ICEM – inv. 61223.
185. Bill, 0,67 g. 15,97 x 17,30 mm. ICEM – inv. 61226.
186. Bill, 0,32 g. 12,27 x 14,22 mm. ICEM – inv. 61227.

Tip C (1204 - ?)

DOC, IV/2, p. 696, pl. LIII/B.32.

187. Bill, 0,85 g. 18,17 x 12,58 mm. ICEM – inv. 61231.

Tip D (1204 - ?)

DOC, IV/2, p. 696 - 697, pl. LIII/B.33.

188. Bill, 1,36 g. 17,12 x 17,82 mm. ICEM – inv. 61232.
189. Bill, 0,62 g. 15,18 x 15,77 mm. Nr. col. 222.

Tip E (1204 - ?)

DOC, IV/2, p. 697, pl. LIII/B.34.

190. Bill, 0,81 g. 14,84 x 15,25 mm. ICEM – inv. 61234.
191. Bill, 0,78 g. 15,36 x 13,94 mm. ICEM – inv. 61211.
192. Bill, 0,58 g. 12,81 x 19,96 mm. ICEM – inv. 61224.

Tip F (1204 - ?)

DOC, IV/2, p. 697, pl. LIII/B.35.

193. Bill, 1,15 g. 17,92 x 15,99 mm. ICEM – inv. 61246.
194. Bill, 1,01 g. 13,02 x 18,68 mm. ICEM – inv. 61242.
195. Bill, 0,97 g. 15,71 x 17,02 mm. ICEM – inv. 61256.
196. Bill, 0,90 g. 16,86 x 12,43 mm. ICEM – inv. 61238.
197. Bill, 0,90 g. 21,77 x 17,82 mm. ICEM – inv. 61247.
198. Bill, 0,88 g. 15,52 x 16,20 mm. ICEM – inv. 61239.
199. Bill, 0,80 g. 18,57 x 17,53 mm. ICEM – inv. 61249.

200. Bill, 0,77 g. 20,59 x 17,16 mm. ICEM – inv. 61241.
201. Bill, 0,77 g. 16,80 x 14,65 mm. ICEM – inv. 61237.
202. Bill, 0,70 g. 17,79 x 10,76 mm. T – cca ½. ICEM – inv. 61250.
203. Bill, 0,60 g. 15,68 x 17,38 mm. ICEM – inv. 61244.
204. Bill, 0,57 g. 13,37 x 13,59 mm. Nr. col. 223.
205. Bill, 0,56 g. 15,30 x 15,73 mm. ICEM – inv. 61240.
206. Bill, 0,54 g. 11,75 x 22,66 mm. ICEM – inv. 61248.

Tip G (1205 - ?)

DOC, IV/2, p. 697, pl. LIII/B.36

207. Bill, 1,34 g. 12,79 x 16,62 mm. ICEM – inv. 61253.
208. Bill, 1,21 g. 18,76 x 19,15 mm. ICEM – inv. 61255.
209. Bill, 1,17 g. 19,67 x 23,41 mm. ICEM – inv. 61257.
210. Bill, 1,15 g. 19,45 x 16,06 mm. ICEM – inv. 61254.
211. Bill, 0,78 g. 14,90 x 16,51 mm. Nr. col. 224.
212. Bill, 0,62 g. 12,79 x 16,62 mm. ICEM – inv. 61252.

BIBLIOGRAFIE

MĂNUCU-ADAMEȘTEANU 2010 – Gheorghe Mănucu-Adameșteanu, *Monede bizantine descoperite în nordul Dobrogei, secolele X – XIV*, București, 2010.

MĂNUCU-ADAMEȘTEANU 2012 – Gheorghe Mănucu-Adameșteanu, *Cronica descoperirilor monetare din județul Tulcea (X). Secolele IX-XIII*, Pontica 45 (2012), p. 637-657.

20

22

44

50

59

63

64

66

102

103

105

106

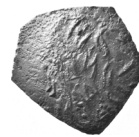
107

127

179

183

184

192

198

210